

רחמי עלי

ליקוטי מאמרים ודברי חיזוק ואמונה מספרים הקדושים על פרשת השבוע

פרשת דברים

ד' אב התשפ"ג

שנה י"א גליון מ'

סדר קריש	מועשק	הדלקת	
8:34/9:24	9:33	8:02	לעיקוואוד
8:32/9:22	9:33	8:03	ברוקלין
8:34/9:16	9:00	7:08	ירושלים
8:35/9:18	8:57	7:23	בני ברק
8:35/9:17	8:59	7:16	אלעד

והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתי.

ר"ל תקריבון עצמכם אלי, ואז ושמעתי מהקב"ה, כי בזכות הציבור שכינה שורה על המנהיג, וכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופין במדבר לא נתייחד הדיבור עם משה (רש"י לקמן ב, יז), וע"י הקירוב אל מנהיג אמת זוכה גם הוא.

תורת יחיאל, מהגה"צ ר' עקיבה יהוסף שלעזינגער זצ"ל בעמח"ס לב העברי

ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה.

הפרשה זאת נקרא תמיד בין המצרים בשבת חזון. והיא מרמזת לנו כי ה' אלקינו דבר אלינו בחורב אף שבהמ"ק הוא חרב בעוה"ר, אעפ"כ רב לכם שבת הוא שבת. כי האמנם כל המועדים הם לפי הזמנים כמ"ש (בתפילת יו"ט) מקדש ישראל והזמנים והי' לנו מצות עליית הרגל והבאת הקרבנות ובזמן הזה אין לנו דבר אבל שבת היא קביעה וקיימת גם בזמנה"ז וז"ל (שבת ב, ב) מתנה טובה יש לי בבית גזי ושבת שמה. ר"ל אף שבהמ"ק נגנו אך השבת קיים לעולם.

תפארת שלמה

שבת חזון.

מה שקורין העולם ניין טעג, אולי מפני שאמרו חז"ל פרק ד' דר"ה (לא עמוד א) יו"ד מסעות נסעה השכינה מקראי יו"ד גלויות גלו סנהדרין מגמרא דכתיב השח יושבי מרום וגו' ישפילה וגו' עד עפר ומשם עתידין לעלות, ט' מסעות וגלות סנהדרין הם הט' יום שעושין זכר לחורבן, השפלה היו"ד שעתידין לעלות ותתהפך האופל לאור גדול, והיא ירידה לצורך עלי, כמו שצדיקים מהפכין מדת הדין לרחמים, כן מתהפך מרירות חשכות יום זה בשבת קודש, כאשר שמעתי מפ"ק זקני ז"ל בשם רבו מלובלין ז"ל ששבת קודש זה כולו רעוא דרעוא בחינת שלש סעודות, מפני שמנחה זמן מדה"ד ובשבת קודש מתהפך, לכך גובר העת רצון, עתה כל השבת קודש כן עכל"ק, אולי מטעם זה מעתידין מקדש מלך כו' קומי צאי מתוך ההפיכה, מפני שבשבת קודש קל לצאת ממאפל לאור, רב לך שבת בעמק הבכא כי בעונותינו הרבים בגלות ההתקרבות רק על ידי עמק הבכא, בין עבור גלות השכינה וחורבן בית המקדש ובין עבור מעשים רעים רחמנא ליצלן המבדילים, התיקון רק על ידי לב נשבר ממרר מאוד, מה שאין כן כשבת המקדש קיים דרשו ז"ל על פסוק משוש כל הארץ כשנכנס טעון מלא עון יצא מלא ברכות, זהו ענין היפוך בדרכי עבודה, כדא"י במדרש על פסוק (ירמי' כב, כד) אם יהי' כניחו וגו' חותם וגו' משם אתקן לשון ניתוק, אחר כך כשתיקן נתהפכו לאותיות תיקון, וכן מן צרה רצה.

שפתי צדיק, מהרה"ק מפילץ ז"ע, שבת חזון אות ד

...כי ט' ימי דין, מהפכו השבת קודש לרחמים, על כן ניקל לאיש פחות שיתקן ויגיע לשורשו בקדושה, כי אי' בספרים קדושים שכל טעם החורבן מפני שבשהמלך בפלטרין שלו יש רבבות שומרים והרבה היכולות טרם יוכל מי לזכות להקביל פניו, מה שאין כן כשהוא בנסיעתו בדרך כשמוצא בית נקי מתאכסן בו, על כן צריך אדם לשים לבו ויתבונן שח"ו בזה יש לו חלק בחורבן כדי שבגולה יוכל בקל להתקרב בתשובה ופיוס, ובפרט שבת זה מוכן יותר לתקן חסרונו ולזכות לשלימות...

שם אות א, בתו"ד

אלה הדברים וכו'.

במדרש רבה (דברים רבה א, ג) אלה הדברים וכו', אוכיחך ואערכה לעיניך (תהלים ג, כא), תרין אמוראין, חד אמר אעורר כל לעינך, וחד אמר אסדור כל לעינך, אמר לו משה איני מוכיח אתכם על מה שאתם עתידים לעשות אלא על מה שעשיתם לשעבר, במדבר בערבה מול סוף, ע"כ לשון המדרש רבה.

והוא פלא גם בקא סלקא דעתך שיוכיחו אותם על מה שעתידין לעשות, וכי יחשוד אותם על ככה. וגם באדם (זולת הקב"ה) לא שייך התיירוץ של ידיעה ובחירה (עיין רמב"ם הלכות תשובה פרק ה הלכה ה), ואיך שייך גם בקס"ד לומר כשידע משה רבינו מחטא שלהם לעתיד שיוכיח אותם על ככה, והלא אז לא יהיה בחירה עוד. וגם במה פליגי תרין אמוראי הנ"ל.

ו"ל על פי מה שכתבו ספרי מוסר הראשונים ז"ל לעורר לבו בתשובה וכמה גדול החטא ויתמרמר ויתחרט על אשר החציף פניו נגד מלך הכבוד ית"ש, וכיוצא בדברי התעוררות ישתפך נפשו ולבבו. ויש שכתבו מגדולי האחרונים ז"ל, ובפרט מתלמידי הבעש"ט הקדוש זי"ע, שלזה יהיה לו רק זמן מיוחד לחשוב חשבון נפשו ובחרטה כנזכר, אבל שאר כל היום יהיה (גם הבעל תשובה) בשמחה ולא יתעצב, רק יבטח בשם ה' המוחל וסולח כי יתקנו עונותיו לגמרי.

ובזה י"ל פליגי תרין אמוראין הנ"ל, כי הא' סבירא ליה אעורר כל לעינך (בלבבך, שיראה בעצמו בלבו ונפשו בחרטה ויעורר עצמו בכל עת על גודל פגמו ומעשיו הרעים שעשה). וחד אמר אסדור כל לעינך, (שיהיה בטוח בלבו שיהיו עונותיו מסודרין ומחולין לטובה, כדי שלא יבא לידי עצבות כנ"ל). וז"ש שאין מוכיח אותם על העתיד, (כי על העתיד יבטח בשם ה' שיוכל לקיים תורתו ומצותו ויהיה בשמחה מכאן ולהלאה, כי אין השכינה שורה מתוך עצבות (שבת ל עמוד ב), וכנזכר לעיל מספרים הקדושים, וכדברי המדרש בתחלה בחד מאן דאמר מתרין האמוראין כנזכר). והבן.

חיים ושלום, מהרה"ק בעל המנחת אלעזר ממונקאטש זי"ע

במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב.

ואפשר לומר בס"ד, במדבר"ר, להזהיר על הדיבור כידוע, שיהיה פיו נקי. בערב"ה, שצריך להיות באחדות, ערבות זה לזה, זה בערבה. מול סוף, כמ"ש בספרים הק' שצריך לידע הסוף של האדם, דע לאן אתה הולך. בין פארן, בין שיש לו כל טוב, ובין תופל, ובין שתפל בלי מלא, עב"ז יעמוד על דעת בוראו, שהכל יפה לו. וחצרות"ה, צריך לדעת שכל העולם הוא רק חצרה, דהיינו פרוודור לעולם האמת, ואז אם ילך בדרך זה מובטח לו, וד"י זהב, עד שיוכלו לומר די, וזה יהיה בלי גבול, כיה"ר.

דברי אלעזר, מהגה"צ ר' אליעזר ווייזער זצ"ל אבדק"ק ניפעסט, וויען

לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרובון אלי ושמעתי.

א"י שהוא בטחון (לא תגורו מפני איש) זה יצה"ר, לא יהא לכם מורא מפניו כשתחשבו כי המשפט לאלקים הוא, שתצטרכו ליתן משפט לפניו יתברך אשר אליו נגלו כל תעלומות אז וודאי היצה"ר ילך לדרכו מכם, וא"ת שאעפ"כ הוא מסית ומדיח אותנו, לז"א והדבר אשר יקשה כו' כנאמר לעיל.

אור פני משה, מהרה"ק ר' משה מפשעווארסק זי"ע

רהשי ההלכה

בעריכת
הרה"ג ר' ישכר דוב שטיין שליט"א
מור"ן באלעד
בפיקוח הרב הגאון ר' משה שטיין שליט"א
רב דקדוק חסידיים בני ברק, מו"ץ בשכט הלוי
ונח"מ פסקי מרו"ן ישיבת לוי

פסקים וביורוי הלכות בדברים
המצויים הלכה למעשה מפסקי
מורן בעל שבט הלוי זצ"ל

פסקי הלכות

מהלכות תשעה באב שחל ביום חמישי

א. שטיפת הבית בתשעה באב שחל ביום חמישי לכבוד שבת: אין להקל לשטוף את הבית בתשעה באב אחר הצהריים לכבוד שבת (מבית לוי בשם מורן זצ"ל, ויש מעדות

הספרדים שעושים כן בכל תשעה באב שאח"כ מסדרים את הבית (לסימן על אמונם בביאת המשיח) ואין כן מנהגינו).

ב. שחיטה ובישול לכבוד שבת בתשעה באב לאחר חצות: כשחל תשעה באב ביום חמישי מותר לשחוט לאחר חצות לכבוד שבת (מג"א סי' תקנ"א סק"ח בשם ב"ח והובא במשנ"ב שם סק"ס), כמו כן מותר לבשל לכבוד שבת לאחר חצות אם הזמן דחוק לו (מבית לוי בשם מורן זצ"ל וכדו"ן שחיטה).

ג. כביסה במוצאי תשעה באב כשחל ביום חמישי: אף שבכל השנים המנהג לאסור כיבוס גם ביום העשירי עד חצות היום (כמבואר במג"א סי' תקנ"ח סק"א בשם רש"ל והובא במשנ"ב סק"ג), מכל מקום כשחל תשעה באב ביום חמישי מותר לכבס מיד במוצאי התענית (במג"א שם כ' דכשחל עשירי באב ביום שישי הכל מותר לכבוד שבת ואף שמשלשון הא"ר בסי' תקנ"ט סק"א הקיצור שולחן ערוך סי' קכ"ד ס"כ והערוך השלחן סי' תקנ"ח ס"ב משמע דמותר רק מיום שישי בבוקר מ"מ בסידור יעב"ץ כתב להתיר מהלילה (וע"ע בשאלת יעב"ץ סי' ק"ו) ויש בזה גם מתקנת עזרא לכבס ביום חמישי כדי שיהיו פנויים בשישי לצרכי שבת, וכיון שמוותר, מותר לכבס הכל גם מה שאינו לצורך שבת).

ד. תספורת במוצאי תשעה באב כשחל ביום חמישי: אף שבכל השנים המנהג לאסור תספורת עד חצות יום עשירי (כמבואר במג"א סי' תקנ"ח סק"א בשם רש"ל והובא במשנ"ב סק"ג), מכל מקום כשחל תשעה באב ביום חמישי מותר להסתפר לכבוד שבת ביום שישי עשרה באב מיד בבוקר, אבל אין להסתפר במוצאי תשעה באב (דאף דלשון המג"א בסי' תקנ"ח סק"א שכ' דכשחל ביום שישי הכל מותר הוא כולל גם תספורת (ולכאורה דיו כביבוס שמוותר כבר מהלילה), וכן התיר גם בסידור יעב"ץ, מ"מ נראה דאין להקל רק בשחרית דבהגות ר' ברוך פרנקל ובאשל אברהם בוטשאטש אסרו עד חצות, ואפשר דמקום צורך אפשר להקל בלילה, מבית לוי).

ה. רחיצה במוצאי תשעה באב שחל ביום חמישי: אף שבכל שנה המנהג לאסור רחיצה עד חצות יום עשרה באב (כמבואר במג"א סי' תקנ"ח סק"א בשם רש"ל והובא במשנ"ב סק"ג), מכל מקום כשחל תשעה באב ביום חמישי יש להקל ברחיצת כל גופו בצונן מיד במוצאי תשעה באב (דאסור רק מחומרא), ואין להקל לכתחילה ברחיצה בחמין רק מבוקר יום שישי (מבית לוי).

ו. בשר ויין, נגינה, ברכת שהחיינו במוצאי תשעה באב שחל ביום חמישי: אכילת בשר ויין אסורה עד חצות יום שישי כבכל שנה (כמבואר ברמ"א סי' תקנ"ח ס"א ואף דבארחות חיים שם סק"א הביא דיעה להתיר כשחל ת"ב ביום ה' מ"מ להלכה יש לאסור עד חצות וכמבואר בערוך השלחן שם ס"ב), נגינה וברכת שהחיינו אסורים כבכל השנים עד חצות (מבית לוי, דאין בזה סברא להתיר משום כבוד שבת).

ביורוי הלכות

היכן יש לומר את הקדיש בקריאת התורה בתשעה באב בשחרית, קודם אמירת ההפטרה בנביא או לאחר?

השביעי קודם ההפטרה בנביא, וכ' המג"א ומ"מ נראה לי שיאמר קדיש אחר ההפטרה בנביא דהא הקדיש קאי על קריאת התורה וההפטרה לא חשיב הפסק דשייכי לקריאה (וכן פסק במשנ"ב שם סק"ט), וא"כ תמוה מהו החילוק בין כשהשביעי הוא המפסיד דאין מפסיקין בקדיש בין הקריאה בתורה להפטרה משום הנכנסים שיאמרו שלא עלה לתורה, לבין המפסיד בתשעה באב בשחרית שהוא השלישי שהמנהג להפסיק בקדיש בין העליה לתורה להפטרה בנביא ואין חוששין משום הנכנסים, ומה שכ' הלבוש שהטעם שאין לומר הקדיש קודם עליית השלישי משום דעדיין לא סיימו לקרוא את מנין הקרואים לחובת היום, אינו מעלה ארוכה על אמירת הקדיש בין הקריאה בתורה לאמירת ההפטרה דיש לחוש משום הנכנסים, אלא שלא מלאני ליבי לבטל המנהג, ותהלה לאל מצאתי היום בתשובת הר"י מינ"ץ שנשאל על מה אין נוהגים לומר קדיש בתשעה באב וכן ביום הכיפורים במנהג אחר קריאת השלישי קודם אמירת ההפטרה, והשיב כדברים הנ"ל דאי אפשר לומר הקדיש דהוי הפסק ויהיה הכרחי לעלות עוד לקרות בתורה ולהפסיד, וזהו אי אפשר כיון דאסור להוסיף על הקרואים עיי"ש, ונראה מדבריו דהמנהג היה שלא לומר הקדיש כלל עד שעמד השואל אמאי אין אומרים הקדיש, ולענ"ד כך הוא מעיקר הדין לומר בתשעה באב הקדיש אחר אמירת ההפטרה דהקדיש קאי על קריאת התורה וההפטרה לא הוי הפסק וכמ"כ המג"א בסי' רפ"ב סק"ט, וע"ד רעק"א (וע"ע מש"כ שם לענין מנחה ביה"כ).

ועי' בשו"ת שבט הלוי ח"י סי' פ"ג שנשאל מורן זצ"ל האין יש לנהוג בזה, והשיב מורן זצ"ל דכיון דהיעב"ץ הדרך החיים והשערי אפרים הסכימו למנהג לומר הקדיש לאחר הקריאה קודם אמירת ההפטרה כן יש לנהוג למעשה, וקושיית הגרעק"א מוג"א סי' רפ"ב סק"ט"ז יש ליישב דהתם על השבתות חל התקנה של הגמ' בסוטה לט: ומגילה כג. כדי שלא יבואו להשוות כבוד תורה וכבוד נביא, משא"כ בתשעה באב שע"י פעם אחת בשנה לא יבאו לזלזל בקריאה בתורה, ועשו ההפטרה כענין בפני עצמו כי היא כמו תחילת קינת תשעה באב, והבן [ויש להוסיף ולצרף דעת מורן החת"ס שכ' בגיליון השו"ע על המג"א בסי' רפ"ב וז"ל ובספר אבן העזר פסק דיאמר קדיש אחר השביעי ואח"כ יפסיד, וכן נוהגין בתשעה באב שאומרים קדיש בין קריאה למפסיד בשחרית, וכן נראה לי להורות עכ"ל, ואף שלהלכה פסק במשנ"ב שם סק"ט לומר הקדיש לאחר ההפטרה וכמג"א, מכל מקום בתשעה באב שהמנהג לומר הקדיש קודם ההפטרה יש לצרף דעת האבן העזר והחת"ס שאין בזה חשש מחמת הנכנסים].

ועל כן יש לנהוג למעשה כמובא ברוב האחרונים לומר הקדיש לאחר עליית השלישי קודם אמירת ההפטרה בנביא.

שאלה: באמירת הקדיש שלאחר קריאת התורה בתשעה באב בשחרית מצינו ב' שיטות יש אומרים שצריך לאומרו לאחר שקרא השלישי בתורה קודם אמירת ההפטרה וכן המנהג הפשוט, ולדעת רעק"א יש לאומרו לאחר אמירת ההפטרה בנביא, האין יש לנהוג למעשה? תשובה: כ' הלבוש בסי' תקנ"ט ס"ד וז"ל ומוציאין ס"ת (בת"ב בשחרית) וקורין ג' בפרשת ואתחנן כי תוליד בנים וכו' חצי קדיש על התורה, ומשונה קדיש זה מכל הקדישים שאומרים על התורה, דבשאר הקדישים אומרים אותו קודם שקורין מפסיד, וכאן אומרים אותו אחר שקראו השלישי שהוא המפסיד, וטעם משום דבשאר ימות השנה המפסיד הוא יתר על המניין שצריכים לקרות וכאן המפסיד הוא מן מנין הנקראים, לפיכך אין מפסיקין ביניהם בקדיש שהרי עדיין לא קראו כל חובת היום, ועי' בפמ"ג שם א"א סק"ו שפסק כלבוש שאומרים חצי קדיש לאחר גמר הקריאה בתורה קודם אמירת ההפטרה, וכן פסקו בסידור יעב"ץ בהלכות ת"ב השערי אפרים (שער י' אות י') הדרך החיים בהלכות ת"ב והקיצור שולחן ערוך בסי' קכ"ד ס"ג.

אמנם הגרעק"א (בגיליון סי' תקנ"ט ס"ד) תמה על מנהג זה מהא דאמר עולא (מגילה כג.) מפני מה המפסיד בנביא צריך שיקרא בתורה תחילה, מפני כבוד תורה, ופרש"י שלא יהא כבוד תורה וכבוד נביא שווה (לעלות משום נביא לחוד כמו שעולין לתורה בלחוד, וכן א"י בסוטה לט: אמר רבי תנחום א"ר יהושע בן לוי המפסיד בנביא צריך שיקרא בתורה תחילה), ומבואר בטוש"ע סי' רפ"ב ס"ד דאף דמעיקר הדין מפסיד עולה למנוחן שבעה (בשבת, או שלששה וכי"ב בשאר ימים) והיו יכולין לקרוא את השביעי למפסיד (וכמו שעושים במנהג בתענית וביה"כ), מכל מקום כיון שרוצין לצאת גם את שיטת הסוברים שאין מפסיד עולה למנוחן שבעה, לכן בשבת ביה"ט וביה"כ שמוותר להוסיף על הקרואים נוהגים לומר קדיש אחר השבעה (כדי להפסיק בין המפסיד שאינו מנוחן העולים ואינו עולה רק משום כבוד התורה, ט"ז שם סק"ב) וחוזרין וקוראין ממה שקרא השביעי, וכ' המחבר בטוש"ע שם ס"ה שאם לא נמצא מי שידוע להפסיד אלא אחד מאותם שעלו לתורה וכבר אמר שליח ציבור קדיש, זה שרוצה להפסיד צריך לחזור ולקרות ויברך על קריאתו תחילה וסוף (ומקור דבריו מהריב"ש סי' ק"ב שהובא בב"י דיש לגזור משום הנכנסים שלא ראו את המפסיד בנביא עולה לתורה ויחשבו שלא עלה ויראה כבוד תורה וכבוד נביא שווה, ובריב"ש נסתפק כשהשביעי יול להפסיד האם צריך לחזור ולקרות כיון שהפסיק בקדיש, אמנם במג"א סק"טו' כ' דמסתימת השו"ע נראה דגם באופ"י יחזור ויקרא בברכה דכיון דהפסיקו בקדיש הנכנסים לא ידעו שזה קרא בתורה, וכ' הרמ"א דאם לא אמר הש"צ קדיש יפסיד מי שעלה לשביעי אי יודע, ועי' במג"א בסק"ט"ז שהביא מדרכי משה (שם סק"ה) בשם אור זרוע שלא יאמר קדיש אחר

הילולא דצדיקא

נלב"ע
ה' מנחם אב
תרכ"ה

הרה"ק
ר' שמואל שמעלקא
טויבש זי"ע

ענוונותיה דרבי

זכה רבינו לזרע ברוך ה', בני צדיקים ותלמידי חכמים מופלגים שכיבדו את עולם התורה ולומדיה בנאוותם, וליכ זכה שבנותיו נשאו לצדיקים מפורסמים ששם יצאה לשם ולתהילה בכל עמי הארצות כי גדלה צדקתם לפני ה', ונשאה חן בעיני אלקים ואדם. וחתנו הגדול ה"ה הרה"ק הר"ר מרדכי מנדבורנא זצ"ל, והוא נשא להרבנית חיה ע"ה. ולקחו רבינו לו לחתן אמר, כי אינו לוקח אותו בגלל שאיש קדוש הוא, אלא מכיון שתלמיד חכם הוא.

ומאוד העריך רבינו את חתנו הגדול ומסופר שפעם אחת כאשר בא רבינו זצ"ל אל חתנו הקדוש הר"ר מרדכ"לה זצ"ל, וראה איך שהרבה אנשים דוחקים את עצמם למען יזכו ליכנס אל הקודש פנימה, ולקבל את ברכת הצדיק שאינה חוזרת ריקם, ובכן התייצב רבינו ג"כ לעמוד בתוך הזוכים ליכנס אל ולקבל ברכת קדשו. וכאשר ראה הגבאי המשמש בקודש, איך שגם רבינו זצ"ל עומד גם כן בתוך הבאים, ומצפה לתורו ליכנס פנימה, ובכן רצה לעשות הבדל בינו ובין שאר הבאים ועומדים בשורה, וקרא אומר אל רבינו זצ"ל, כי לא טוב הדבר שימתין ויעמד כך זמן הרבה על תורו, אלא ילך ויכנס פנימה חוץ לתורו, כי הלוא אין מן הכבוד הוא לרב חשוב לעמוד כן. אבל רבינו זצ"ל ברוב ענוונותו לא אבה לשמוע בקולו ולצית לדבריו, וכך עמד בשורה בין יתר העם שבאו ועמדו שם עד שהגיע זמנו ליכנס.

הוא היה אומר

ויאמר קין אל ה' גדול עוני מנשוא. ופירש, כי הנה ידוע מה שנאמר, תיסקר רעתך, כי מעצם העבירה נברא מלאך המעניש את האדם על העבירה. ואמרו רז"ל (סוטה ה.) כי כל המתגאה הקב"ה אומר עליו אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת. עוד אמרו ז"ל (סוכה נב:) על שלשה דברים הקב"ה מתחרט בכל יום, ואחד מהם הוא, על אשר ברא היצר הרע המחטיא את האדם. ולכן כל השב בתשובה הקב"ה מוחל לו על עוונותיו מאחר שהוא ברא את היצר"ר. אבל המתגאה אין תשובתו מתקבלת כראוי כי כל המתגאה וכו'. והו מה שאמר קין, גדול עוני, גודל עוני הוא, מנשוא, מכיון שהנני מתגאה, ואל"ה היה הקב"ה נושא לי עון הזה, ודפח"ח.

אשכנתיה דרבי

ויהי ביום ה' לחודש אב תרכ"ה, ערב יום הנורא שנשרפה בית אלקינו, ואש יצאה מאת ה' ואחזה בארון הקודש, ורבינו עלה ונתעלה לגני מרומים ביום המר הזה, עד שאמרו כי ביום הזה לקינו בכפלים, כי הרי גדולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלקינו, ויגוע רבינו ויאסף אל עמיו והוא רק בן ג' שנה. מיד כששמעו בני העיר על פטירת רבינו, והקול יצא כבוק, והקול נשמע בכל האיזור, ואלפים רבים מכל גלילות העיר יאס למגדול ועד קטן, באו לחלוק כבוד אחרון לרבם הנערץ. זכה רבינו ליקבר במקום אבותיו ליד אביו הק' בעיר יאס. ת.נ.צ.ב.ה.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

טויבש בעמח"ס קרני ראם ראב"ד יאס והגלילות עלה ונתעלה לבית עולמו, ונתבקש לשיבה של מעלה, ויבקשו רבני קהילת יאס רב גדול וחושב שישב למלאות מקומו של רבם אהובם שנפטר, והסכמו כולם בדיעה אחת כי בוודאי בנו חביבו ה"ה רבינו זצ"ל הוא המובחר לשבת על מקום אביו ולמלא מקומו. וכך עלו וכתבו מכתב בקשת שיבוא למלאות מקום אביו ברבנות, ואכן ניאית והסכים רבינו לקבל עליו ברבנות יאס והגלילות. רבינו לא הלך מיד לעבר בעיר יאס מאחר שלא ליפרד מעליהם בפתע פתאום, אלא מתחילה שלח את בנו הרה"ק הר"ר שלום טויבש זצ"ל שימלא מקומו לשבת שם עד אחרי הימים הקדושים של חודש תשרי תר"ג, ואח"כ בתחילת החורף עבר רבינו לשבת באהל תחכמוני בעיר מלאה חכמים וסופרים, העיר יאס המעטירה, והעיר יאס והגלילות צהלה ושמחה על גודל הזכות שנפלה בחלקה. עד שאמרו המליצים כי על העיר יאס נאמרה פסוק זו "מש"ה ואהר"ן בכהניו, ושמואל בקוראי שמר".

וכך קיבלו עליהם נכבדי קהילת יאס עליהם לכלכל את רבינו בכל החסר לו, ולפרנסו בכבוד הראוי לרב עיר בית ה', כדי שיהא כל עסקי רבינו אך ורק בדברי תורה ובדק העיר, ולא יהא טרוד כלל בלהביא טרף לביתו. וכפי שרבינו משבח אותם בהקדמתו לספרו חיי עולם, וז"ל, ואחרון חביב, מצינו לרבותינו כשנכנסו בכרם ביבנה, פתחו כולם בכבוד אכסניא, גם אני אדבר בכבוד אכסניא, "הטיבה ה' לטובים ולישירים בלבנות, המה אנשי קהלתנו ק"ק יאס עליזה, הגבירים הנכבדים הרמים והנשיאים, הנגידיים היקרים, חכמים ונבונים, יראים ותמימים, אשר אני חוסה בצילם, והמה בעזה"ל נותנים לחמי ומימי, וכל מחסורי עליהם, ישלם ה' פעלם ומשכורתם ויצליחו בכל עסקיהם, ויעלו מעלה מעלה ברוב הצלחה, וישגו ששון ושמחה, ואך טוב וחסד ה' יהי בהיכלם, ויזכו לראות בנחמת ציון ובכנין ירושלים אמן סלה, עכ"ל.

וכך ישב רבינו באהלה של יאס, וחגר עוז וקיים ולא תגורו מפני איש, ועמד בעוז ותעצומות מבלי חת ומורא כלל לתקן הצריך תיקון, וכפי שמצינו במעשה שהיה בעיר בוקארעסט שהיה ש"ב שהעבירו אותו הרה"ק המלב"ם זצ"ל, והרה"ג הר"ר לוי יצחק פרענקל זצ"ל, ואסרו שחיטתו כאיסור נבילה, ונעשה רעש גדול בעיר, והלכו הרבנים ושלחו מכתב לרבינו שיכריע הדין מהו בענין זה. ומתחילה לא רצה רבינו להשיב משאלותם באמרו "כי מי אני להכניס ראשי בין ראשי ההרים, ולברר בענין מחלוקת זו מה דינה. אכן מאחר שכבר יצא שמו של המלב"ם לתהילה בכל הארצות כי כל מעשיו לשם שמים הוא, בודאי הדין עמו בכל שעשה, ואני גוזר בכוחי ובכוח אבותי הקדושים אשר בארץ המה, על הרב החולק שפייס תיכף את הגאון הנ"ל [המלב"ם] ולעשות שלום עמו, כי גדול השלום ותלמידי חכמים מרבים שלום וכו', עכ"ל. וכך מצינו עוד דברים שעמד רבינו בכל העוז שלא להסיר מתורת ה' אפילו זיז כל שהוא, ולעמוד בפרץ נגד המתחדשים הרוצים להרוס כרם בית ה' יעמו ישראל ח"ו.

אלה תולדות

רבינו הרה"ק הגה"צ הר"ר שמואל שמעלקא טויבש זצ"ל אבד"ק יאס והגלילות נולד לאביו הרה"ק הר"ר אהרן משה טויבש זצ"ל בעמח"ס קרני ראם ועוד, ולאמו הרבנית הצדקנית מרת לאה ע"ה בשנת תקס"ח לפ"ק בתוככי העיר לבוב המעטירה יצ"ו. רבינו נתגדל בבית אביו הק' בתורה וביראת ה' טהורה, והיה חלק לילות כימים ללימוד התורה הק', ואכן רוב חלק תורתו בשנות נעוריו קיבל מאביו, כפי שמעיד רבינו בהקדמתו לספרו חיי עולם, וז"ל, אודה ה' בכל לבי, אשר שם חלקי בסולם השלמיות הצורי והתורי, ועודנו באבי רוח בינה שאפתי, מאביר הרועים, אבי החכמה והמדע, כבוד אאמ"ו הרב הגאון אמיתי זצ"ל, בצילו חמדתי וישבתי, ומאשכלות פרי תנובתו אכלתי, יין רקח עסיס רמונים מכוס הזהב שתיתי, האח חמותי ראיתי אור יהל נגדי וכו', ע"ש בהמשך דבריו האיך שרבינו מתמוגג על שנות נעוריו שזכה לעסוק בתורה ועבודת ה' בצל אביו הק' זצ"ל. וכך יצא שמו לתהילה בכל מוז מגוריו כי הגאון הגדול הר"ר אהרן משה זכה לראות בן גדול כמותו לרוב נחת ותהילה. בהיות רבינו עדיין צעיר לימים בן חמשה עשר שנים זכה רבינו ליכנס בברית האירוסיין עם ב"ז הרבנית הצדקנית גיטל ע"ה, בת הרבני המופלג בתורה וביראה הגביר האדיר הנכבד ומפואר בישראל הרה"ג יחיאל איכל הלוי ראזענפעלד ז"ל מק"ק ראווה, בן הגראף מראווה שהיה נודע בצדקת פזרונו הנגיד מוה"ר שלום הלוי ראזענפעלד זצ"ל, מיוחס להרה"ק המהרש"ל, והרה"ק הר"ר העשיל מקראקא זצ"ל.

בכס הרבנות

שמו הטוב של רבינו יצא לשם ולתהילה עד ששמעו הלך והגיע עד לקהילת "אברטיין" שהיא קהילה קטנה בגאליציע, ושלחו לרבינו שיבוא לכהן פאר בעירם כאב"ד ורב בקהילת "אברטיין", ורבינו נעתר לבקשתם ויבוא העירה לכהן כאב"ד ורב בעיר. מיד בהגיע רבינו לעיר "אברטיין" הלך לתור ולחפש טעון תיקון, ולעיין בכל מילי דמתא אם יש שם דבר הצריך תיקון, וביאת צדיק עשה רושם בעיר, כי פעל ועשה הרבה להרמת קרן התורה, ולתקן להם תקנות גדולות להגדיל תורה ולהאדירה והיה להם לעינים לרב ולמורה דרך ההורות להם דרכי דת תורתנו הקדושה, לדעת את הדרך אשר ילכו בה. משם הגיע שמע רבינו לעיר שינאווא שגם הם חיפשו למצוא להם רב בעירם, ושלחו רבנות לרבינו, ואכן נעתר גם לבקשתם ויבוא לכהן פאר כרב העיר שינאווא, ואכן זכה העיר, וידעו לכבד את רבם הגדול, וכך זכה רבינו לשבת באוהל תחכמוני בלימוד התורה ברוגע ובשלמות הנפש, עד שהעיד עליו אביו בתשובה (ש"ת תואפות ראם הא"ח סימן לב) ביושבו על מדון, וז"ל, ובדבר קושייתך על הרמב"ם וכו', יפה הקשית, ואומר אני עליך, הקשה אדם קשה כברזל, כי ראוי להתבונן עליה וכו', עכ"ל.

הרבנות ביאס

בשנת תר"ב ביום י"א לחודש תמוז נשבה ארון האלקים ואבי רבינו ה"ה הרה"ק הר"ר אהרן משה

נצור לשונך

עפ"י סדר
הלימוד היומי

הלכות
שמירת הלשון

ד אב - הלכות איסורי לשון הרע - כלל ח

בְּלָל ח' - בְּכָל־זֶה יִבָּא אִסוּר סִפּוּר לְשׁוֹן הָרַע בְּכָל עֲנִינְיוֹ, וְבוֹ י"ד טְעִיפִים:

הַיְהִי בְּכָל־לַיִם שֶׁעָבְרוּ בְּאַרְנוֹ, מִזֶּה נִקְרָא לְשׁוֹן הָרַע בְּכָל עֲנִינְיוֹ, וְכֵן כִּזְמַן וְנָא (וְכֵן כִּי־צֵאָה בְּזֶה) בְּדִין קְבֵלַת לְשׁוֹן הָרַע. וְעֵתָה בְּכָל־זֶה נִבְאָר בְּאִסוּר סִפּוּר לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁאֲסָרָה לְנוּ הַתּוֹרָה, מִדְּהוּתוֹ שֶׁל הַמְּסַפֵּר, וְאֵת שֶׁהוּא מְסַפֵּר עָלָיו, וְהָאִישׁ שֶׁהוּא מְסַפֵּר לְפָנָיו, הַכֹּל בְּסִדְרָן, וְכֵן כִּזְמַן וְנָא בְּבִיאָר בְּעִנְיָן קְבֵלַת לְשׁוֹן הָרַע, וְלָכֵן אַל יִפְלֵא בְּעֵינֵי הַקּוֹרֵא, כִּי לִפְעָמִים אֲנִי מַעֲתִיק דְּבָר פְּשׁוּט מְאֹד, וְהוּא מִפְּנֵי שִׂיחֵי הַמְּאָמְרִים בְּסִדְרָן, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְּבָר, שָׂרִיבִים מִשְׁתַּבְּשִׁין בּוֹהַ, וְגַם בְּשִׁיעוֹן הַטֵּיב, יִמְצָא בְּסוּף כָּל עֲנִין דְּבָר חֲדוּשׁ. וְרִאשׁוֹנָה נִבְאָר אֵת מִדְּהוּתוֹ שֶׁל הַמְּסַפֵּר.

א. אֵין חֲלוּק בְּאִסוּר סִפּוּר לְשׁוֹן הָרַע, בֵּין אִם הַמְּסַפֵּר אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, קְרוֹב אוֹ רְחוּק, אִף דְּרַגְיֵלוֹת הוּא בְּמִהוּ פְּעָמִים, שְׁלֵא יִקְפִיד הָאִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר הַגְּנוּת עָלָיו, עַל הַמְּסַפֵּר מִצַּד אֲהַבַת הַקְּרֵבָה אֲשֶׁר בֵּינֵיהֶם, וְגַם דְּרָךְ קְרוֹב הוּא, כִּשְׁמִסְפֵּר לְאֶחָד עַל קְרוֹבוֹ, אֵינְנוּ מְכוּן לְגְנוּתוֹ בְּעֵצֶם, רַק מִפְּנֵי קְנֵאת הָאֵמֶת, שֶׁלְּפִי דַעְתוֹ, שְׁלֵא כִּהְגֵן עֲשֶׂה לְאִישׁ פְּלוֹנִי בְּעִנְיָן פְּלוֹנִי, אִף עַל פִּי בֶן אִם טָעָה בְּדַמְיוֹנוֹ בְּזֶה, וְהִינּוּ, שְׁמַרְהוּ הַהֲחִלְטוֹ לְכָף חוֹב, וְעַל פִּי אֵמֶת לֹא יִהְיֶה חֵיב בְּזֶה, אֵין דְּבָר זֶה יוֹצֵא מִכָּל לְשׁוֹן הָרַע גְּמוּרָה.

ב. וְעֵתָה נִתְחַלֵּל לְבָאָר עַל מִי אֲסָרָה הַתּוֹרָה לְסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע. אִסוּר לְשׁוֹן הָרַע הוּא בֵּין עַל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, וְאֵין חֲלוּק בֵּין אִשְׁתּוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרָה, וְרִבִּים נִבְשָׁלִין בְּזֶה, בְּעוֹנוֹתֵיהֶם וּבֵית אֲבוֹתָם, שֶׁהִתְרַעְּבוּ בְּעֵינֵיהֶם לְסַפֵּר גְּנוּת עַל אִשְׁתּוֹ וּבֵית חוֹתְנָהּ לְפָנֵי אֲחֵיו וּבֵית אֲבִיו, וּמִדִּינָא אֵין שׁוּם נִפְקָא מִנָּה בְּזֶה, אִם לֹא שֶׁהוּא מְכוּן בְּזֶה לְחַוְעַלְתָּ עַל לְהַבָּא וְלֹא לְגְנוּתָם, וְגַם לֹא יִעָרַב בְּדְבָרָיו שׁוּם שָׂקֵר, וְכָל דֵּינּוּ הוּא כְּפִי מִזֶּה שֶׁמִּבְּאָר לְקַמֵּן בְּכָל־זֶה מִסְּעִיף י"ג וְאֵילָךְ, עֵין שָׁם.

מקדש מעט

ואיכור שיחה
בשעת התפילה

בעניני השיבות
עניית אמן

האיש"ר בקשה שיחזור הקב"ה להקרא מלך

ויש לתמוה בדברי רש"י מנא ליה דעניית איש"ר קשורה דווקא לביהמ"ק, ונראה לבאר על פי הגמרא ריש ברכות ג', בשעה שישאל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמייה הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, ופרש"י, אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, אשרי כל זמן שהיה קלוס זה בתוך בית המקדש, ע"כ.

וצ"ע, דוכי קלוס זה של יהא שמייה רבא הוא דווקא בבית המקדש? והנה יעויין במהרהש"א שם שכתב על דברי רש"י אלו וז"ל, ובזמן שבית המקדש קיים קראו להקב"ה מלך אבל בזמן שגלו קראו אב ולא מלך, כביכול שאינו מלך שאין הכסא שלם אז, כמו שכתבו התוספות שזה פרוש אמן יהא שמייה רבא וכו' ודו"ק, עכ"ל.

ומתבאר בדבריו דעפ"י פ"י המחזור ויטרי, אזי השבח של יהא שמייה רבא הנו שיחזור הקב"ה להקרא מלך" וזה ע"י בני המקדש ששם יש בחינה של "כסא שלם" שהמלכות בשלימות.

ומשמע דהוקשה להמהרש"א הקושיא לדליל מה ענין איש"ר למקדש דווקא, וכתב על כך דבאיש"ר מבקשים שתתהווה שלימות כסא המלכות של הקב"ה בעולם שהוא במקום המקדש, והדבר רמוז בבקשה שיתרבה שם י"ה בעולם, והוא עפ"י פירוש המחזור ויטרי.

עמודי אור, חובא בתר מלוכה עמוד קמו

הגות בעניני הפרשה

באור החסידות

תכלית הכוונה בדיבור ובמעשה לשם שמים

אלה הדברים אשר דבר משה וכו'. כתב האור החיים הק': עוד ירמוז על דרך מה שאמרו (יומאי יט ב) אמר רבא "ודברת בס" (דברים ו, ז) ולא בדברים בטלים. מכאן שאסור לדבר זולת דברי תורה ויראה. והודיע הכותב כי משה רבינו ע"ה "אלה" - הם "הדברים אשר דיבר" כל ימיו מעצמו, לבד הדברים אשר צוה מה' לדברם, הא למדת שקיים "ודברת בס". ודבריו אלה - כל רואה יעיד כי כולן דברי תורה וחכמה ומוסר, עכ"ל. כלומר שמשנה רבינו לא דיבר כלום עם הבריות כל ימיו, חוץ מדברי תורה, חכמה ומוסר. וכמוכבא מדברי הרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע (אמרי פנחס פרשת ויגש אות עט) שכך משמע מדברי האוה"ח הק' שמשנה רבינו היה פרוש מן הבריות, ולא דיבר עמם מאומה מלבד הדברים אשר השי"ת ציוה אותו לומר להם.

אלא שבספספ"ק תפארת שלמה בפרשתנו תמה על כך, שהלוא משה רבינו היה בן שמונים שנה לפני שקיבל את התורה, ומלך בכוש ימים רבים, כמבואר במדרש (ילקוט שמעוני שמות קסח), ואיך יתכן שכל ימיו לא דיבר כלום מלבד דברי תורה. ובאר בקודשו שאכן זהו מעלת הצדיקים העליונים, שאע"פ שעוסקים בעניני עוה"ז ומדברים בהם, מכל מקום מחשבתם קשורה ודבוקה בהשי"ת כל הימים, וממילא כל דבריהם יש להם קדושה עליונה כדברי תורה, כי כוונתם בהם היא לרמוזים וסודות נעלמים.

הנה מדברי התפארת שלמה נראה שאמנם משה רבינו לא נמנע מלדבר עם ישראל, אך כל שיחתו עמוהם היתה רמוזים וסודות נשגבים, ולכן כל דבריו היו דברי תורה. וכפי הידוע על מון הבעש"ט הק' זי"ע שדיבר עם תלמידיו ספורי מעשיות מעניני עוה"ז, וכונתו היתה לדברים גבוהים העומדים ברובו של עולם. ובזהר חי' הלה"ק מקאריין זי"ע האריך וכתב דברים נפלאים בענין זה ממדרגות הצדיקים, ונעתיק מדבריו (פרשת ויחי דף רכז א): ראיתי לרבותי הקדושים שהיו נוהרין מאד בשמירות פיהם ולשונם שכל דבורם היו ביחודים ושמות ומוסר ודרכי היחוד, אף שהיו מספרין ספורי מעשיות ועניני צרכי הגוף, הכל בשכליות נפלאות מענין מעמד השכינה בגלות ומעניני יחודים, וכמעט הייתי נרתע באימה מגודל האור והחכמה שהיה בדבריהם. וגם כשהיו שומעים איזה איש בור מספר לפניהם איזה דברים בטלים, הם לא היו שומעין אלא דברים נעלמים, סוד עגלה ערופה וסודות התורה, כאשר גלית לחבריי. וראיתי למורי דודי הקדוש הרה"ק מוידויטשוב זי"ע כשהיה מספר איזה ענין מעניני עולם הזה, או שהיה מדבר עם האנשים הנצרכים לכמה ענינים מעניני עוה"ז, היה מדבר דברים נפלאים ושכליות רמות סודות נשגבות. וכמה פעמים בקש ממני שאלך ולא אשמע, ואמר כי מחמת שאני מבין מעניני היחודים של דבריו הוא מבלבל אותו מעט ממה שעציר להמשיך ישועה על אותו הנצרך לישועה. וכך ראיתי למורי הקדוש מוהר"ר אברהם יהושע העשיל ממעוזי"כו הרה"ק מאפסא זי"ע פעם אחת עמדתי לפניו והוא היה מדבר עם אלמנה אחת, והבנתי דבריו שהיה מדבר עמה בחכמה עמוקה מענין גלות השכינה היתה כאלמנה, עד שהתחלתי לבכות וגם הוא בכה וכו'. וכך ראיתי למורי ורבי רבינו הקדוש מוהר"ר נפתלי הרה"ק מראפשיץ זי"ע שבכל דבריו היה יחודים שכליות נפלאות עד שהייתי מרעיד עליהם. פעם אחת עמדתי אחריו ולא ראה אותי, והוא היה יושב בערב שבת קודש בעת שרצה לילך למקוה למרחץ, והיה מדבר עם אשתו בסיפורים, והבנתי שמדבר בכונת רחיצות מים חמין ומקוה, והייתי מרעיד היאך יהיה זה בכח אנושי להלביש ענינים כאלה בספורי מעשיות ודבורים, והרגיש והחזיר ראשו אלי ושתק, והיה מספר עד שגמר הענין כל היחודים וכונת מים חמין ומקוה, עכ"ד הנפלאים.

על פי דרכו כתב התפארת שלמה, שהיינו מה שאמרו על רב שלא שח מימיו שיחה בטילה (רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ד), ולכאורה איך יתכן זה, והלא בוודאי היה מוכרח לפעמים לדבר בצרכי גופו. אך לפי האמור מיושב שדברי הצדיקים בצרכי הגוף אינם נחשבים כשיחה בטילה, כי בהכל יש להם סודות עליונים.

ולהורות נתן בלב כל איש הרה"ק רבי אברהם מקאליסק זי"ע בחסד לאברהם (פרשת לך) שכל ערך מעשי האדם בעולם הזה תלויים בכונת הלב, ומפני כך אפילו כאשר מדבר אדם מצרכי הגוף וחפציו, אם כל כוונתו בהם היא בלתי לה' לבדו, מפני שרצון ה' שיקיים את גופו, וכל מגמתו בה היא מפני שנברא לעשות נחת רוח ליוצרו, אם כן זה לא נקרא כלל שיחת חולין, אלא היא שיחת קודש, כי כל כוונתו לשם שמים. והוא מה שאמרו על רב שלא שח מימיו שיחת חולין, כי כל דבריו בחפציו היו לשם שמים בלתי לה' לבדו, ודברים כאלו נחשבים שיחת קודש.

וענין זה הוא שורש ועיקר גדול ביסודות החסידות, כפי הידוע (ראה יסוד המעלה ח"א עמוד סז) על הרה"ק מקאליסק זי"ע שבעצמו ישב בהתבודדות שנים רבות, עד ששמע את מאמר הרה"ק המגיד ממזריטש זי"ע: 'מלאה הארץ קניני' - 'הארציות מלאה בדברים שאפשר לקנות עמם את השי"ת', ואי יצא לקבל ממנו את אור החסידות.

ונסיים בדברי הרמב"ם ב'מורה נבוכים' (ח"ג פרק נא): יראה לי כי מה שהאבות ומשה וכו' לתכלית השלימות של דביקות בה' אפילו כאשר עסקו במרעה ועבודת האדמה והנהגת הבית, היינו משום שתכלית כוונתם בכל המעשים ההם היתה להתקרב אל השי"ת, וכל רצונם בכל ימי חייהם היה להמציא אומה שולדת את השם ותעבדהו, ומפני זה זכו למדרגה עליונה זאת, כי העסקים ההם היו אצלם עבודה גדולה וגמורה.

צידה לדרך: דרך הצדיקים להסתיר כוונתם בדיבור בעלמא. ועבודת האדם לכוון בכל דיבור ובכל מעשה נשמי למנון כבוד שמים, שהיה וך נקבי בשביל קיום רצון הבורא בתכלית השלימות.